

The Role of Sanctions Policies and International Relations on the Transparency and Financial Health of Iranian Chemical Industry Companies

Afsaneh Aliakbari

Ph.D. in Political Science of Iranian Issues, Lecturer, National Skill University, Ilam, Iran.

Email: afsanehaliakbari@yahoo.com

 0009-0002-0955-6761

Fatemeh Houshmand

Assistant Professor, Technical Engineering Department, National Skill University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

Email: fhoushmand@nus.ac.ir

 0000-0002-8608-2195

Avan Jamshidi

Ph.D., Department of Accounting, AlZahra University, Tehran, Lecturer at National Skill University, Ilam, Iran.

Email: t.jamshidi@alzahra.ac.ir

 0000-0002-1559-9656

Abstract

Economic sanctions have been one of the main factors undermining the financial structure of Iranian firms over the past decades. This study aims to examine the impact of sanction policies and international relations on the financial transparency and financial health of Iranian chemical industry companies. The research is applied–developmental in purpose and descriptive–analytical in method, following a causal–comparative approach. The statistical population includes all chemical companies listed on the Tehran Stock Exchange during 2013–2023. Data were collected from official sources such as CODAL, the Central Bank of Iran, and IMF databases, and analyzed using the dynamic panel regression model (System GMM). Additionally, a thematic analysis based on semi-structured interviews with 15 senior financial managers and auditors was conducted. Quantitative results revealed that the intensity of sanctions has a significant negative effect on financial transparency ($\beta=-0.315$) and financial health ($\beta=-0.362$). In contrast, improved international relations positively and significantly influence both dependent variables. Qualitative findings showed reduced voluntary disclosure, increased reporting costs, and weakened external controls under sanctions, while firms adopting digital reporting systems and stronger internal controls demonstrated higher resilience. Sanctions weaken financial transparency and health by increasing compliance costs, restricting access to global banking systems, and eroding investor confidence. Strengthening international relations, adopting FATF standards, and developing digital financial reporting systems can play a moderating and restorative role in improving transparency and financial stability.

Keywords: Economic sanctions, International relations, Financial transparency, Financial health, Chemical industries.

Extended Abstract

Introduction: Economic sanctions have been a dominant instrument of foreign policy against Iran over the past decades, profoundly affecting the country's macroeconomic structure and, consequently, the microeconomic behavior of its firms. While extensive literature has examined the macroeconomic consequences of sanctions—such as GDP decline, trade contraction, and currency volatility—the firm-level transmission mechanisms remain underexplored. This study addresses this gap by focusing on the Iranian chemical industry, a sector highly dependent on imported raw materials, international financing, and global markets. Sanctions disrupt supply chains, increase transaction costs, restrict access to banking systems, and force firms to adopt alternative, often less transparent, financial channels. These pressures can undermine both financial transparency (i.e., the quality, timeliness, and comparability of financial disclosures) and financial health (i.e., liquidity, solvency, and debt-servicing capacity). Moreover, the role of international relations—improvements or deteriorations in diplomatic and financial interactions—has rarely been examined as a moderating factor at the firm level.

Research Questions:

- (1) What is the effect of economic sanctions intensity on the financial transparency of Iranian chemical industry companies?
- (2) What is the effect of economic sanctions intensity on the financial health of Iranian chemical industry companies?
- (3) What is the effect of improved international relations (financial and banking interactions) on the financial transparency and financial health of these companies?
- (4) How do managers perceive and respond to sanctions in terms of voluntary disclosure, internal controls, and reporting behavior?

Research Hypotheses: Based on the theoretical framework of external shock transmission and corporate governance, the following hypotheses were formulated:
H1: The intensity of economic sanctions has a significant negative effect on the financial transparency of Iranian chemical companies.

H2: The intensity of economic sanctions has a significant negative effect on the financial health of Iranian chemical companies.

H3: Improved international relations (i.e., greater financial and banking integration with global markets) have a significant positive effect on financial transparency.

H4: Improved international relations have a significant positive effect on financial health.

Methodology and Theoretical Framework: Theoretical Framework: The study integrates two complementary theories. First, the “shock transmission theory” posits that external shocks (e.g., sanctions) propagate through financial, trade, and institutional channels to the firm level, altering reporting behavior and financial structure. Second, corporate governance theory suggests that strong internal controls, independent boards, and high disclosure quality can mitigate adverse effects. The framework also incorporates international compliance standards (FATF AML/CFT) as potential moderators.

Research Design: This is an applied-developmental study with a descriptive-analytical and causal-comparative approach, employing a mixed-methods sequential design. Quantitative Phase: The statistical population comprises all chemical and petrochemical companies listed on the Tehran Stock Exchange (TSE) from 2013 to 2023. Data were extracted from official sources: CODAL system, Central Bank of Iran, World Bank, and IMF. The final sample included 78 firm-year observations (balanced panel). Variables:

Dependent variables: Financial Transparency (FTR) – composite of disclosure quality, reporting lag, and discretionary accruals; Financial Health (FHS) – composite of debt-to-assets ratio, current ratio, and debt service capacity.

Independent variables: Sanctions Intensity (SAN) – composite index of trade and financial restrictions; International Relations (INT) – index of foreign financial and banking interactions.

Control variables: Firm size (SIZE), leverage (LEV), GDP growth, inflation (INF).

Estimation Method: Dynamic panel data regression using System GMM (generalized method of moments) with two-step estimator to address endogeneity and unobserved heterogeneity. Diagnostic tests included Chow, Hausman, Wooldridge, and Arellano-Bond autocorrelation tests (AR(1) and AR(2)), as well as Sargan-Hansen over-identification test.

Qualitative Phase: Semi-structured interviews with 15 senior financial managers and auditors from chemical companies. Thematic analysis was conducted using MAXQDA 2022 following Braun & Clarke's six-phase framework (open coding, axial coding, selective coding).

Research Findings: Quantitative Results: Descriptive statistics showed mean values of 0.62 for FTR and 0.59 for FHS, indicating moderate transparency and health levels. The dynamic panel GMM results (Table 3 and 4 in original) confirmed H1 and H2: sanctions intensity had a significant negative effect on financial transparency ($\beta = -0.315, p < 0.001$) and on financial health ($\beta = -0.362, p < 0.001$). Conversely, improved international relations significantly and positively affected both transparency ($\beta = 0.271, p < 0.001$) and health ($\beta = 0.296, p < 0.001$), supporting H3 and H4. Among controls, leverage showed negative effects, firm size had a positive but weak effect (insignificant for health), and inflation negatively affected financial health. The lagged dependent variables were significant, indicating persistence in financial behavior. Diagnostic tests confirmed no second-order autocorrelation (AR(2) $p=0.417$) and valid instruments (Sargan $p=0.22-0.27$), validating the GMM estimates.

Qualitative Findings: Thematic analysis revealed six main themes: (1) information isolation – restricted access to international audit services and data, increasing reliance on internal reporting; (2) internal financial restructuring – short-term borrowing and asset sales that undermine long-term stability; (3) reduced voluntary disclosure – selective reporting and delays to avoid additional sanctions risks; (4) technology's role in preserving transparency – firms using ERP and digital reporting systems showed higher resilience; (5) international relations' effect on financial trust – improved relations restored investor confidence and cash flow; (6) regulatory pressure and internal accountability – enhanced internal controls as a compensatory response.

Conclusion: This study provides robust empirical and qualitative evidence that economic sanctions significantly undermine both financial transparency and financial health in Iranian chemical companies, while improved international relations act as a positive moderator. Sanctions increase compliance costs, restrict banking access, erode investor confidence, and incentivize managers to reduce voluntary disclosures, often leading to selective or delayed reporting. However, firms that adopt digital financial systems (e.g., ERP) and strengthen internal controls demonstrate greater resilience.

From a policy perspective, the findings suggest that enhancing international relations, adopting FATF standards, and investing in digital reporting infrastructure can mitigate the negative effects of sanctions. For managers, prioritizing transparent internal reporting systems is a strategic tool for maintaining credibility and financial

stability even under pressure. Limitations include the focus on listed companies (excluding unlisted firms) and the composite nature of sanctions indices.

Keywords: Economic sanctions, International relations, Financial transparency, Financial health, Chemical industries.

E-ISSN: 2717-0551 / University of Mazandaran / Quarterly of Strategic Studies of International Politics

Quarterly of Strategic Studies of International Politics is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 10.22080/jpir.2026.30570.1500

نقش سیاست‌های تحریمی و روابط بین‌الملل بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های صنایع شیمیایی ایران

افسانه علی اکبری

دکترای علوم سیاسی مسائل ایران، مدرس دانشگاه ملی مهارت، ایلام، ایران.

Email: afsanehaliakbari@yahoo.com

 0009-0002-0955-6761

فاطمه هوشمند

استادیار، گروه فنی مهندسی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: fhoushmand@nus.ac.ir

 0000-0002-8608-2195

آوان جمشیدی

دکترای حسابداری، دانشگاه الزهراء، تهران، مدرس مدعو دانشگاه ملی مهارت، ایلام، ایران.

Email: t.jamshidi@alzahra.ac.ir

 0000-0002-1559-9656

چکیده

تحریم‌های اقتصادی طی دهه‌های اخیر یکی از عوامل اصلی تضعیف ساختار مالی شرکت‌های ایرانی بوده‌اند. این پژوهش با هدف بررسی اثر سیاست‌های تحریمی و وضعیت روابط بین‌الملل بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های فعال در صنایع شیمیایی ایران انجام شد. تحقیق حاضر از نوع کاربردی - توسعه‌ای و به روش توصیفی - تحلیلی با رویکرد علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری شامل شرکت‌های شیمیایی پذیرفته‌شده در بورس تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ می‌باشد. داده‌ها از منابع رسمی مانند سامانه کدال، بانک مرکزی و IMF استخراج و با استفاده از مدل رگرسیون داده‌های تابلوی پویا (GMM) تحلیل شدند. همچنین برای تبیین عمیق‌تر، تحلیل مضمون مصاحبه با ۱۵ مدیر مالی و حسابرس انجام گرفت. نتایج کمی نشان داد شدت تحریم‌ها اثر منفی و معناداری بر شفافیت مالی ($\beta = -0.315$) و سلامت مالی ($\beta = -0.362$) دارد؛ در مقابل، بهبود روابط بین‌الملل اثر مثبت و معنادار بر هر دو متغیر وابسته نشان داد. تحلیل کیفی نیز بیان‌گر کاهش افشای داوطلبانه، افزایش هزینه‌های گزارشگری و تضعیف کنترل‌های بیرونی در دوره‌های تحریم بود. با این حال، شرکت‌هایی که از فناوری‌های مالی و کنترل داخلی قوی‌تری بهره‌مند بودند، تاب‌آوری بیشتری داشتند. تحریم‌ها از طریق افزایش هزینه‌های تطابق، محدودیت دسترسی به نظام بانکی و کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران، شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های شیمیایی را تضعیف می‌کنند. تقویت روابط بین‌الملل، پذیرش استانداردهای FATF و توسعه سامانه‌های گزارشگری دیجیتال می‌تواند نقش تعدیل‌کننده مؤثری در ارتقاء شفافیت و پایداری مالی ایفا کند.

کلیدواژه‌ها: تحریم‌های اقتصادی، روابط بین‌الملل، شفافیت مالی، سلامت مالی، صنایع شیمیایی.

شاپای الکترونیک: ۲۷۱۷-۰۵۵۱ / دانشگاه مازندران / فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست بین الملل

doi 10.22080/jpir.2026.30570.1500

۱. مقدمه

تشدید تحریم‌های اقتصادی از طریق ایجاد تنگنای مالی در سطح کلان، به‌طور مستقیم ریزساختارهای مالی و اطلاعاتی بنگاه‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این فشارها در سطح شرکت‌های صنایع شیمیایی به شکل افزایش هزینه تأمین مالی، محدودیت دسترسی به ارز، اختلال در زنجیره تأمین و تغییر رفتار گزارشگری مالی بروز می‌یابد. در چنین شرایطی، بنگاه‌ها ناگزیر به تعدیل ساختارهای مالی و اطلاعاتی خود می‌شوند؛ تعدیلاتی که می‌تواند شفافیت مالی، کیفیت افشا و سلامت ترازنامه شرکت‌ها را به‌طور معناداری تضعیف کند.

بنابراین تحریم‌های اقتصادی به‌عنوان ابزار سیاست خارجی، از طریق محدودسازی دسترسی به بازارها، منابع مالی و فناوری، ساختار کلان اقتصادی کشورها را دگرگون می‌کنند و ایران در دهه‌های اخیر نمونه برجسته‌ای از این تجربه بوده است. دوره‌های تشدید تحریم با افت تولید، کاهش درآمدهای ارزی و تنگنای مالی عمومی همراه شده است که اثرات آن به‌سرعت به سطح بنگاه‌ها تسری یافته و شرایط عملکرد مالی شرکت‌ها را دگرگون ساخته است (World Bank, 2020: 12). صنایع شیمیایی ایران، به‌دلیل وابستگی ویژه به واردات مواد اولیه، ماشین‌آلات و فناوری، در میان بخش‌های تولیدی حساس‌تر از سایر صنایع در مقابل شوک‌های بیرونی قرار دارند؛ اختلال در زنجیره تأمین و افزایش هزینه‌های واردات، بهای تمام‌شده را بالا برده و فشار نقدینگی بر شرکت‌ها را تشدید نموده است (Massol, 2023: 24).

کاهش دسترسی رسمی به کانال‌های مالی بین‌المللی و شبکه‌های تسویه موجب افزایش هزینه تراکنش‌ها و پیچیدگی فرآیندهای پرداخت شده است؛ صندوق بین‌المللی پول و تحلیل‌های بین‌المللی نشان می‌دهند که محدودیت‌های تسویه و نقل و انتقالات ارزی کانال‌های مالی شرکت‌ها را تضعیف و انعطاف‌پذیری آن‌ها را در پاسخ به شوک‌ها کاهش داده است (IMF, 2024: 3).

این فشارهای ساختاری باعث شده شرکت‌ها برای تداوم عملیات خود به شبکه‌های واسطه‌ای، رویه‌های جایگزین و گاه روش‌های غیرشفاف متوسل شوند؛ استفاده از واسطه‌ها و مسیرهای غیرمعارف انتقال پول و کالا، به‌خودی‌خود موجب کاهش کیفیت گزارشگری مالی و افزایش ریسک‌های آشکار و پنهان مالی شده است (Fries, 2014:12 & Torbat, 2005: 23).

عدم دسترسی مطمئن به حساب‌رسان بین‌المللی، محدودیت در همکاری با مؤسسات اعتبارسنجی و کاهش تعاملات حرفه‌ای بین‌المللی موجب تضعیف مکانیزم‌های کنترلی بیرونی شد؛ در نتیجه استقلال حسابرسی و کیفیت فرآیندهای حسابداری در بسیاری از شرکت‌ها کاهش یافته و اعتماد سرمایه‌گذاران ضعیف شده است (Fashami et al, 2020: 10). در عمل، کاهش شفافیت گزارشگری جریان‌های ارزی و معاملات خارجی سبب شده صورت‌های مالی نتوانند وضعیت واقعی ریسک و نقدینگی شرکت‌ها را منعکس کنند؛ این امر به‌ویژه در صورت شرکت‌های فعال در بازارهای صادراتی پتروشیمی و محصولات شیمیایی که معاملات پیچیده‌تری دارند، مشهود است (Massol, 2016: 19).

تحریم‌ها همچنین فشار بر نظام بانکی و ارزی داخلی را بیشتر کرده‌اند؛ افزایش مطالبات معوق، کاهش توان بازگشت سرمایه و احتیاط اعتباری بانک‌ها، دسترسی سرمایه را برای شرکت‌های صنعتی محدود ساخته و در نتیجه نسبت‌های سلامت مالی (نقدینگی، سرویس بدهی) را آسیب‌پذیر کرده است (دولت آبادی، ۱۴۰۰: ۱۸). از منظر حاکمیت شرکتی، فضای تحریم ممکن است تمرکز قدرت در مدیریت را افزایش دهد؛ در شرایطی که ناظرها و سهام‌داران خرد از اطلاعات کافی محروم‌اند، توان نظارتی ضعیف شده و زمینه سوءاستفاده یا گزارشگری مبتنی بر مطلوب‌نمایی مدیریتی افزایش می‌یابد (Roudari et al, 2023: 88).

فقدان شفافیت مالکیت نهایی^۱ و شبکه‌های پنهان واسطه‌ای، خطرهای تطابقی را بالا برده است؛ FATF در گزارش‌ها و بیانیه‌های خود بر این نکته تأکید کرده که کشورهایی با کمبود شفافیت در مالکیت و تراکنش‌های بین‌المللی در معرض اقدامات تقابلی و فشارهای تطابقی از سوی جامعه بین‌المللی قرار می‌گیرند. در نتیجه غیرفعال بودن یا کندی اصلاحات در حوزه‌های AML/CFT می‌تواند محدودیت‌های عملیاتی بیشتری ایجاد کند؛ شرکت‌ها برای حفظ روابط تجاری و مالی خود متحمل هزینه‌های اضافی سازگاری و ریسک قطع همکاری از سوی بانک‌ها و شرکا می‌شوند که این هزینه‌ها در صورت‌های مالی نمایان می‌شود (Molla Imeny, 2022: 21).

تحریم‌های تجاری اثر مستقیمی بر بازارهای صادراتی محصولات پتروشیمی داشته‌اند؛ شواهد میدانی درباره محصولات خاص مانند متانول نشان می‌دهد که تحریم‌ها ساختار جریان‌های تجاری را تغییر داده و قیمت‌های بین‌المللی و الگوهای

تقاضا را دگرگون کرده‌اند؛ این تغییرات درآمدهای ارزی و توان صادراتی شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Massol, 2023: 11).

نوسانات ارزی ناشی از فشارهای بیرونی و سیاست‌های پولی-مالی پاسخ‌گو، موجب افزایش عدم قطعیت نسبت به ارزش دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی شرکت‌ها شده است؛ این مسأله به‌ویژه در شرکت‌هایی که حجم قابل توجهی از بدهی یا هزینه‌های خود را به ارز خارجی محاسبه می‌کنند، سلامت ترازنامه را تهدید کرده است. کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی و در مواردی داخلی، موجب افت سرمایه‌گذاری مستقیم و جریان اعتبارات تجاری شده است؛ بازار سرمایه نیز در دوره‌های تشدید تحریم، نشانه‌هایی از کاهش کارایی اطلاعات و افزایش ریسک سیستماتیک نشان داده که بازخورد آن در هزینه تأمین مالی شرکت‌ها متجلی می‌شود (Roudari et al., 2023: 80).

در فضای محدودیت‌های بین‌المللی، شرکت‌ها معمولاً اولویت را به حفظ نقدینگی و بقا می‌دهند و از سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و شفاف‌سازی اطلاعات صرف‌نظر می‌کنند؛ این رویکرد کوتاه‌مدت می‌تواند ظرفیت نوآوری صنعتی و توسعه فناوری در بخش شیمیایی را در بلندمدت کاهش دهد (Fries, 2014: 9). وجود کانال‌های تجاری و مالی جایگزین (مانند تعاملات دوجانبه با برخی کشورها یا استفاده از ارزهای ملی) تا حدی فشارهای صادراتی را تسکین داده، اما در بسیاری موارد با هزینه‌های شفافیت و تطابق همراه بوده است؛ سازوکارهای جایگزین بدون چارچوب‌های نظارتی قوی می‌توانند پیچیدگی و ریسک گزارشگری را افزایش دهند (Massol, 2016: 11).

در سطح سیاست‌گذاری، نیاز به طراحی چارچوب‌های تطبیقی و تقویت نهادهای نظارتی محسوس است؛ گزارش‌های بانک جهانی و IMF راهنمایی‌هایی برای تقویت شفافیت، مدیریت ریسک سیستماتیک و بهبود سیاست‌های مالی در شرایط تحریم ارائه کرده‌اند که می‌توانند به‌عنوان مبنای مداخلات ناظرانه مورد استفاده قرار گیرند (World Bank, 2020: 19).

از منظر سیاست‌های تطابقی، اجرای استانداردهای FATF و بهبود شفافیت مالکیت نهایی از اولویت‌هایی است که نه تنها به کاهش ریسک‌های تطابقی کمک می‌کند، بلکه امکان برقراری روابط مالی مطمئن‌تر با نهادهای خارجی را افزایش می‌دهد؛ این گام‌ها در نهایت می‌توانند هزینه‌های پنهان تراکنش را کاهش و شفافیت گزارشگری را بهبود بخشند. در سطح اقتصادی کلان، تاب‌آوری صنایع شیمیایی در برابر تحریم‌ها مؤلفه مهمی برای حفظ صادرات غیرنفتی و اشتغال صنعتی است؛ روشن

ساختن رابطه میان سیاست‌های خارجی، سازوکارهای مالی و سلامت بنگاه‌ها به سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا راهبردهای اقتصادی-صنعتی واقع‌گرا و مقاوم طراحی کنند. درنهایت، پژوهش حاضر با تمرکز بر شرکت‌های صنایع شیمیایی ایران تلاش خواهد کرد شواهد تجربی و سیاست‌محوری فراهم کند تا هم به ادبیات علمی مرتبط (پیوند سیاست خارجی با رفتار مالی بنگاه) بیفزاید و هم راهکارهای عملی برای ارتقاء شفافیت و سلامت مالی ارائه کند؛ این خروجی‌ها می‌توانند برای مدیران، نهادهای نظارتی و سیاست‌گذاران ارزش‌افزا باشند.

نوآوری اصلی این پژوهش در رویکرد تحلیلی آن نسبت به پدیده تحریم‌های اقتصادی نهفته است. برخلاف بخش عمده‌ای از مطالعات پیشین که عمدتاً پیامدهای کلان تحریم‌ها نظیر رشد اقتصادی، تجارت خارجی یا متغیرهای کلان مالی را مورد بررسی قرار داده‌اند، پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد بنگاه‌محور، به بررسی سازوکارهای انتقال شوک‌های تحریمی به سطح شرکت‌ها می‌پردازد. وجه تمایز مهم این مطالعه آن است که صرفاً به سنجش اثر تحریم‌ها بر متغیرهای مالی بسنده نمی‌کند، بلکه مکانیزم‌های رفتاری مدیران در مواجهه با شفافیت داوطلبانه و سلامت مالی شرکت‌ها را در شرایط تحریمی تبیین می‌کند. در این چارچوب، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مدیران شرکت‌ها در مواجهه با محدودیت‌های ناشی از تحریم، از طریق تعدیل سطح افشای داوطلبانه و بازآرایی ساختارهای گزارشگری مالی، به‌صورت فعالانه به شوک‌های بیرونی واکنش نشان می‌دهند. افزون بر این، بررسی هم‌زمان نقش روابط بین‌الملل به‌عنوان عامل تعدیل‌کننده، امکان ارائه تصویری دقیق‌تر از تفاوت رفتار بنگاه‌ها در دوره‌های مختلف تحریمی را فراهم کرده است. این رویکرد تلفیقی، خلأ موجود در ادبیات تجربی تحریم‌ها را پوشش داده و به درک عمیق‌تری از پیوند میان تحریم‌های اقتصادی، رفتار مدیریتی و شفافیت مالی در سطح بنگاه منجر می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

میرزایی و عباسی (۱۴۰۲) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر شفافیت بانکی در ایران با رویکرد داده‌های تابلویی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که سودآوری بانک‌ها تأثیر مثبتی بر شفافیت دارد؛ درحالی‌که افزایش مطالبات معوق باعث کاهش شفافیت مالی می‌شود.

چراتیان، گل‌تبار و فرزنانگان (۲۰۲۲) در پژوهشی استراتژی‌های بقا شرکت‌ها در شرایط تحریم؛ شواهد سطح بنگاه از ایران را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که

شرکت‌های کوچک و متوسط با کاهش هزینه‌های غیرضروری، تمرکز بر تحقیق و توسعه و سرمایه‌گذاری در فناوری اطلاعات، شانس بقای بیشتری در دوره‌های تحریم داشته‌اند.

کازمی و احمدی (۱۳۹۹) در پژوهش به بررسی نقش عدم شفافیت اطلاعات مالی و کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مالیات تهاجمی و هم‌زمانی قیمت سهام در شرکت‌های بورس تهران پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که هرچه سطح عدم شفافیت اطلاعات مالی بیشتر باشد، رابطه بین مالیات تهاجمی و هم‌زمانی قیمت سهام تقویت می‌شود و حسابرسی باکیفیت می‌تواند این اثر را کاهش دهد.

یاری و رضایی (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تحریم‌های بین‌المللی و امنیت انرژی جمهوری اسلامی ایران؛ با تأکید بر سرمایه‌گذاری خارجی و ورود فناوری نوین در بخش انرژی (۲۰۱۵-۲۰۰۵) پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌ها باعث بالارفتن ریسک انرژی جمهوری اسلامی ایران، اختلال در بازار انرژی کشور و جلوگیری از ورود فناوری و سرمایه‌گذاری به صنعت نفت و گاز شده است. روش پژوهش «توصیفی-تحلیلی» و شیوه گردآوری اطلاعات «اسنادی و کتابخانه‌ای» است. حسین‌پور، موساخانی و دانش‌فرد (۱۳۹۸) در پژوهشی به طراحی مدل ارزیابی اجرای سیاست شفافیت در سازمان‌های دولتی ایران (مطالعه موردی: وزارت صنعت، معدن و تجارت) پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد که اجرای سیاست شفافیت در نهادهای دولتی ایران با موانع ساختاری، فرهنگی و قانونی روبه‌رو است و عوامل نهادی و انگیزشی نقش مهمی در تحقق شفافیت مالی دارند.

باتمانقلیچ (۲۰۲۳) بررسی می‌کند که آیا تحریم‌ها می‌توانند به افزایش سودآوری برخی شرکت‌های ایرانی منجر شوند یا خیر. یافته‌ها نشان می‌دهد که در برخی صنایع، به‌ویژه شرکت‌های بورسی با قدرت بازار بالاتر، تحریم‌ها از طریق محدودسازی رقابت خارجی و افزایش قیمت محصولات، امکان حفظ یا حتی افزایش سودآوری را فراهم می‌کنند. این نتایج بیان‌گر آن است که آثار تحریم‌ها بر عملکرد بنگاه‌ها ناهمگن بوده و می‌تواند میان شاخص‌های سودآوری و سایر ابعاد عملکرد مالی مانند شفافیت و سلامت مالی تفاوت ایجاد کند. از این منظر، افزایش سودآوری لزوماً به معنای بهبود شفافیت مالی یا پایداری ساختار مالی شرکت‌ها نیست و می‌تواند حتی با کاهش کیفیت افشا همراه باشد.

غسّمی‌نژاد و جهان‌پرور (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر تحریم‌های مالی؛ مطالعه موردی ایران طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶ پرداختند. پژوهش نشان می‌دهد

شرکت‌های دارای ارتباط سیاسی، زیان بیشتری از تحریم‌ها متحمل شده‌اند و بازگشت عملکرد مالی آنان پس از رفع تحریم‌ها کندتر بوده است.

شیروانی و ولچنکوف (۲۰۱۹) پویایی وابستگی میان بازار نفت، طلا و شاخص بورس تهران را در شرایط تحریم بررسی می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد که در دوره‌های تشدید تحریم، وابستگی نوسانات میان این بازارها افزایش یافته و ریسک سیستماتیک بازار سرمایه ایران تشدید می‌شود. افزایش ریسک سیستماتیک می‌تواند از طریق افزایش هزینه تأمین مالی و کاهش کارایی اطلاعاتی بازار، به تضعیف سلامت مالی و شفافیت شرکت‌های بورسی منجر شود. از این رو، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌ها علاوه بر اثرات مستقیم بر بنگاه‌ها، از مسیر بازارهای مالی نیز پیامدهای غیرمستقیم اما معناداری بر عملکرد مالی شرکت‌ها برجای می‌گذارند.

۳. مبانی نظری: نظریه‌های تحریم‌ها و انتقال شوک به بخش بنگاه

این پژوهش بر مبنای نظریه «انتقال شوک‌های بیرونی به سطح بنگاه» و چارچوب‌های حاکمیت شرکتی استوار است. براساس این نظریه، شوک‌های ناشی از سیاست خارجی، از جمله تحریم‌های اقتصادی، از طریق کانال‌های مالی، تجاری و نهادی به سطح بنگاه منتقل می‌شوند و ساختار مالی، رفتار گزارشگری و سلامت مالی شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در محیط‌هایی با کیفیت نهادی پایین‌تر، این شوک‌ها می‌توانند انگیزه‌های کاهش افشا، استفاده از سازوکارهای غیرشفاف و تضعیف کنترل‌های بیرونی را تشدید کنند. خروجی نظری این چارچوب، پیش‌بینی رابطه منفی میان شدت تحریم‌ها و شفافیت و سلامت مالی شرکت‌هاست؛ رابطه‌ای که در این پژوهش به صورت تجربی آزمون می‌شود.

تحریم‌ها در ادبیات اقتصاد بین‌الملل معمولاً به‌عنوان ابزار سیاست خارجی بررسی می‌شوند که از طریق محدودسازی دسترسی به بازارها، فناوری و منابع مالی، شوک‌های بیرونی قابل توجهی را ایجاد می‌کنند؛ مدل‌های استاندارد نشان می‌دهند که اثر واقعی تحریم‌ها مشروط به عمق پیوندهای تجارت بین‌الملل، ساختار بازار و قابلیت جایگزینی بازارهای صادراتی است (Torbat, 2005: 25).

در سطح بنگاه، تحریم‌ها از طریق کاهش تقاضای صادراتی، افزایش هزینه واردات نهاده‌های واسطه‌ای و سرمایه‌ای، و محدودیت دسترسی به تأمین مالی خارجی عمل می‌کنند. این عوامل منجر به تنگنای نقدینگی، افزایش هزینه سرمایه و تغییر در

ساختار ترازنامه شرکت‌ها می‌شوند. نظریه‌های جدیدتر تأکید می‌کنند که شدت اثر تحریم‌ها به کیفیت نهادی، ساختار حاکمیت شرکتی و میزان شفافیت اطلاعاتی بنگاه‌ها وابسته است؛ در محیط‌هایی با ضعف نهادی، بنگاه‌ها بیشتر به سازوکارهای غیررسمی و مسیرهای جایگزین متوسل می‌شوند که می‌تواند شفافیت مالی را کاهش دهد (2020 Torbat, World Bank).

از منظر سیاست‌گذاری، نظریه انتقال شوک‌های تحریمی نشان می‌دهد که تحلیل صرفاً کلان‌نگر از آثار تحریم‌ها کفایت نمی‌کند و بررسی پیامدهای بنگاه‌محور برای طراحی مداخلات هدفمند ضروری است. حمایت‌های اعتباری، تقویت نظام گزارشگری مالی و ارتقاء شفافیت اطلاعاتی می‌توانند نقش مهمی در کاهش اثرات منفی تحریم‌ها بر سلامت مالی شرکت‌ها ایفا کنند (مصدق راد، ۱۴۰۴). در این چارچوب، تحلیل رفتار مالی شرکت‌های صنایع شیمیایی به‌عنوان بخشی با وابستگی بالای ارزی و تجاری، اهمیت ویژه‌ای دارد و می‌تواند مبنای سیاست‌گذاری واقع‌گرایانه در شرایط تحریمی قرار گیرد.

۳-۱. شفافیت مالی، گزارشگری و حاکمیت شرکتی^۱

شفافیت مالی به‌عنوان یکی از ارکان حاکمیت شرکتی، شامل افشای دقیق، به‌موقع و قابل‌مقایسه اطلاعات مالی است که پایه تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران، اعتبارسنجان و نهادهای ناظر را تشکیل می‌دهد. در شرایط تحریم، فشارهای بیرونی و محدودیت‌های بین‌المللی می‌تواند انگیزه‌های مدیریتی برای تحریف اطلاعات یا کاهش افشا را افزایش دهد. این پدیده در شرکت‌هایی که وابستگی ارزی و صادراتی بالاتری دارند، آشکارتر است؛ زیرا افشای جزئیات تراکنش‌های بین‌المللی می‌تواند آن‌ها را در معرض خطر تنبیهات تطابقی یا قطع همکاری قرار دهد (احمدی، ۱۳۹۳: ۸۹).

کیفیت حسابرسی مستقل و استقلال نهادهای ناظر نیز در حفظ شفافیت نقش کلیدی دارد؛ پژوهش‌های میدانی در ایران نشان داده‌اند که تهدیدات برای استقلال حسابرسان (مانند فشارهای مدیریتی یا فقدان تعامل با نهادهای بین‌المللی) می‌تواند اعتبار گزارش‌های مالی را تنزل دهد. بر این مبنای نظریه حاکمیت شرکتی پیش‌بینی می‌کند که در محیط‌های تحریمی، شرکت‌هایی که ساختارهای نظارتی قوی‌تر، هیأت‌مدیره مستقل‌تر و افشای بهتر دارند، از ریسک کاهش شفافیت کم‌تر آسیب‌پذیر

خواهند بود؛ این فرضیه قابل آزمون در سطح شرکت‌های صنایع شیمیایی است (چرطیان و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۳).

۲-۳. سلامت مالی شرکت‌ها: شاخص‌ها، مفاهیم و پیامدهای تحریم^۱

«سلامت مالی» شرکت‌ها مفهومی چندبعدی است که معمولاً از طریق نسبت‌های نقدینگی (مثل نسبت جاری)، ساختار سرمایه (نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام)، سودآوری و توان سرویس‌دهی بدهی اندازه‌گیری می‌شود؛ در شرایط تحریمی، این نسبت‌ها تحت تأثیر تغییرات درآمدهای ارزی، هزینه تأمین مواد اولیه و دسترسی به اعتبارات کوتاه‌مدت قرار می‌گیرند (حسین‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱).

۳-۳. مشخصات زنجیره تأمین و آسیب‌پذیری صنایع شیمیایی^۲

صنایع شیمیایی و پتروشیمی دارای زنجیره‌های تأمینی بلند و تخصصی‌اند که شامل واردات خوراک، فناوری‌های فرآیندی و بازارهای جهانی فروش می‌باشد؛ هرگونه اختلال در ورود کالاهای واسطه‌ای یا فناوری‌های نگهداری و تولید به سرعت قیمت تمام‌شده را افزایش می‌دهد (Fries, 2016; Hache & Massol, 2016).

تحریم‌ها ساختار جریان‌های تجاری محصولات شیمیایی را تغییر می‌دهند. شواهد موردی مانند متانول نشان می‌دهد که تحریم‌ها الگوهای صادراتی و قیمت منطقه‌ای را دگرگون کرده و بازارهای جایگزین گاه با هزینه و عدم شفافیت بیشتری همراه بوده‌اند. در سطح بنگاه، پیامد این اختلالات شامل کاهش مقیاس تولید، افزایش هزینه سرمایه‌گذاری و کاهش توان رقابت‌پذیری در بازارهای خارجی است؛ این امر بر سودآوری و در نتیجه بر توان شرکت در انجام سرمایه‌گذاری‌های بازسازی و نوآوری اثر منفی می‌گذارد. بنابراین، مطالعه صنایع شیمیایی مستلزم توجه ویژه به داده‌های زنجیره تأمین (هزینه واردات، مدت زمان تأمین، قراردادهای صادراتی و واسطه‌ها) است تا نشان دهد کدام نقاط گلوگاهی بیشترین اثر منفی را بر شفافیت و سلامت مالی دارند (صادقی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸).

۴-۳. نهادهای بین‌المللی، استانداردهای تطابقی و پیامدهای نظارتی^۳

نهادهای بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در گزارش‌های خود نشان داده‌اند که شوک‌های ناشی از تحریم نیازمند اقدامات تقویت نهادی، بهبود شفافیت و مدیریت ریسک سیستماتیک است؛ تلقی سیاستی این نهادها این است که

1. Corporate financial health
2. Supply chains & petrochemical specifics
3. IMF, World Bank, FATF & compliance

تقویت نهادهای نظارتی می‌تواند اثرات منفی تحریم را تخفیف دهد. از سوی دیگر، FATF با محور قراردادن استانداردهای AML/CFT، بر اهمیت شفافیت مالکیت نهایی، شناسایی مشتریان و شفاف‌سازی تراکنش‌های بین‌المللی تاکید می‌کند؛ کشوری که در اجرای این استانداردها ضعف نشان دهد، با ریسک قطع روابط بانکی یا قرار گرفتن در فهرست‌های ریسک‌پذیر مواجه می‌شود که خود هزینه‌های تراکنش و عدم شفافیت را تشدید می‌کند (نوری، ۱۴۰۲: ۱۳).

تحریم و فشار تطابقی معمولاً به دو شکل اثر دارد: نخست، فشار بر بنگاه‌ها برای انطباق هزینه‌بر که درآمد خالص را کاهش می‌دهد؛ دوم، تشدید تمایل به استفاده از سازوکارهای موازی و واسطه‌ای که اگر بدون شفافیت اجرایی شوند، می‌توانند فضای فساد و گزارشگری ناصحیح را گسترش دهند (FATF, 2018: 45)؛ لذا چارچوب نظری تلفیقی این بخش بر این فرض استوار است که هم تقویت استانداردهای بین‌المللی (AML/CFT) و هم ارتقاء کیفیت نهادی داخلی می‌توانند کانال‌های منفی انتقال اثرات تحریم به شفافیت و سلامت مالی بنگاه‌ها را کاهش دهند؛ این فرض پایه برای طراحی متغیرها و آزمون‌های پژوهش کاربردی خواهد بود (مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱).

۴. روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از نظر روش، توصیفی - تحلیلی با رویکرد علی-مقایسه‌ای است. هدف آن تبیین اثر سیاست‌های تحریم و وضعیت روابط بین‌الملل بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های فعال در صنایع شیمیایی ایران است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است که در طبقه‌بندی صنایع شیمیایی و پتروشیمی قرار دارند. دوره زمانی پژوهش از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ انتخاب شده تا اثر دو دوره عمده تغییرات تحریم (دوران برجام و پساتحریم ثانویه آمریکا) مورد بررسی قرار گیرد. داده‌های مورد نیاز از سامانه کدال، گزارش‌های حسابرسی شده شرکت‌ها، مرکز آمار ایران، بانک مرکزی و پایگاه‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول جمع‌آوری شده‌اند.

شفافیت مالی با استفاده از ترکیبی از شاخص‌های کیفیت افشا، تأخیر گزارشگری و ارقام تعهدی اختیاری اندازه‌گیری شده است. سلامت مالی نیز براساس نسبت بدهی به دارایی، نسبت نقدینگی و توان بازپرداخت بدهی‌ها سنجیده شده است. شدت تحریم‌ها با بهره‌گیری از شاخص ترکیبی محدودیت‌های مالی و تجاری و روابط بین-الملل از طریق شاخص تعاملات مالی و بانکی خارجی وارد مدل پژوهش شده‌اند. در

مرحله تحلیل داده‌ها، از روش رگرسیون داده‌های تابلوی پویا با بهره‌گیری از تخمین‌گرهای GMM سیستمی استفاده شد تا اثر هم‌زمان متغیرهای تحریم، روابط بین‌الملل و متغیرهای کنترلی بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌ها بررسی گردد. برای آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزارهای EViews 13 و Stata 17 بهره گرفته شد.

همچنین، جهت افزایش اعتبار درونی پژوهش، از روش تحلیل همبستگی جزئی، آزمون هم‌خطی چندگانه (VIF) و آزمون خودهمبستگی واریانس ناهمسانی استفاده شد. علاوه بر تحلیل کمی، برای غنای تبیین‌های پژوهش، تحلیل کیفی مضمون‌محور از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۵ مدیر مالی و حسابرس ارشد شرکت‌های شیمیایی انجام شد تا برداشت‌های میدانی از تأثیر تحریم‌ها بر شفافیت مالی با یافته‌های آماری تلفیق شود. استفاده از روش رگرسیون داده‌های تابلوی پویا به دلیل وجود متغیر وابسته وقفه‌دار و احتمال درون‌زایی متغیرهای توضیحی صورت گرفته است. آزمون‌های خودهمبستگی صرفاً برای بررسی اعتبار مدل به کار رفته‌اند و عدم وجود خودهمبستگی مرتبه دوم، شرط لازم برای اعتبار ابزارهای مورد استفاده در مدل است.

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. تحلیل آمارها، آزمون‌ها و مدل‌ها

جدول ۱. آمار توصیفی و بررسی نرمال بودن

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	جولگی	کشیدگی	آزمون جاک-آزمون	احتمال
شفافیت مالی (FTR)	0.62	0.13	0.34	0.86	-0.41	2.11	1.88	0.39
سلامت مالی (FHS)	0.59	0.14	0.27	0.88	-0.25	2.36	2.11	0.35
شدت تحریم‌ها (SAN)	0.48	0.21	0.09	0.92	0.76	2.89	5.22	0.07
روابط بین‌الملل (INT)	0.44	0.18	0.08	0.83	-0.61	2.48	3.26	0.19
اندازه شرکت (SIZE)	14.68	1.25	12.31	17.09	0.42	2.62	1.33	0.51
نسبت بدهی (LEV)	0.41	0.17	0.10	0.74	0.53	2.55	2.46	0.29

نتایج آمار توصیفی نشان داد که میانگین شاخص شفافیت مالی (۰.۶۲) در سطح متوسط قرار دارد که نشان‌دهنده افشای اطلاعات در حدی کم‌تر از استانداردهای بین‌المللی است. این سطح از شفافیت، بیان‌گر وجود موانع ساختاری در نظام گزارشگری مالی شرکت‌های شیمیایی ایران است. از سوی دیگر، میانگین سلامت مالی (۰.۵۹) نیز در محدوده میانه قرار گرفته و نشان می‌دهد که توان نقدینگی و بازپرداخت بدهی‌ها در این صنعت محدود است. چولگی مثبت شاخص شدت تحریم‌ها تأیید می‌کند که بخش عمده سال‌های نمونه، مربوط به دوران تحریم‌های شدید (۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰) بوده است. نرمال بودن توزیع داده‌ها براساس آزمون جارک-برا ($p > 0.05$) استفاده از مدل‌های پارامتریک را موجه و از روایی داده‌ها برای تحلیل رگرسیونی اطمینان حاصل می‌کند.

جدول ۲. آزمون‌های تشخیصی مقدماتی

نوع آزمون	آماره	مقدار احتمال	نتیجه
آزمون چاو (پول‌شده در مقابل اثرات ثابت)	$F=11.27$	0.000	مدل اثرات ثابت مناسب است.
آزمون هاسمن (اثرات تصادفی در مقابل ثابت)	$\chi^2=18.43$	0.002	اثرات ثابت برتر است.
آزمون بربوش-پاگان (واریانس ناهمسانی)	$\chi^2=27.19$	0.000	واریانس ناهمسان وجود دارد.
آزمون خودهمبستگی AR(1)	$z=-2.73$	0.006	خودهمبستگی مرتبه اول وجود دارد.
آزمون AR(2)	$z=0.81$	0.417	خودهمبستگی مرتبه دوم وجود ندارد.

نتایج آزمون چاو و هاسمن نشان داد که مدل اثرات ثابت برای تحلیل داده‌های پانلی مناسب‌تر است؛ زیرا تفاوت‌های ساختاری میان شرکت‌ها از لحاظ اندازه و سیاست‌های مدیریتی در تبیین متغیرها نقش مهمی دارند. نتایج آزمون خودهمبستگی ارائه‌شده در جدول (۲) نشان می‌دهد که اگرچه خودهمبستگی مرتبه اول در تفاضل خطاها مشاهده می‌شود، اما خودهمبستگی مرتبه دوم وجود ندارد. عدم وجود خودهمبستگی مرتبه دوم شرط لازم برای اعتبار متغیرهای ابزاری و سازگاری برآوردها در روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) است. بنابراین، نتایج این آزمون

بیان‌گر اعتبار ابزارهای به‌کاررفته در مدل بوده و به تأیید صحت برآوردهای انجام‌شده منجر می‌شود.

جدول ۳. مدل اول اثر تحریم‌ها و روابط بین‌الملل بر شفافیت مالی

مدل برآوردی:

$$FTR_{it} = \alpha + \beta_1 SAN_{it} + \beta_2 INT_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 GDP_{it} + \mu_i + E_{it}$$

جهت اثر	سطح معناداری	آماره t	ضریب (β)	متغیر
مثبت	0.043	2.06	0.192	عرض از مبدأ
منفی	0.000	-4.92	-0.315	شدت تحریم‌ها (SAN)
مثبت	0.000	4.51	0.271	روابط بین‌الملل (INT)
منفی	0.004	-2.91	-0.148	نسبت بدهی (LEV)
مثبت	0.025	2.27	0.066	اندازه شرکت (SIZE)
مثبت	0.048	1.98	0.059	رشد تولید ناخالص داخلی (GDP)
مثبت	0.000	5.24	0.374	متغیر وقفه‌دار (FTR _{it-1})
	ابزارها معتبرند	0.22	$\chi^2=19.45$	آزمون سارگان (Sargan)
	مدل کلی معنادار است.	0.000	86.29	Wald χ^2

در مدل برآوردشده، متغیر وابسته به‌صورت وقفه‌دار وارد معادله شده است تا پویایی‌های شفافیت و سلامت مالی شرکت‌ها در طول زمان لحاظ شود. نتایج جدول (3) نشان می‌دهد که ضریب متغیر وقفه‌دار مثبت و معنادار است که بیان‌گر وجود تداوم زمانی در رفتار مالی شرکت‌ها و وابستگی وضعیت کنونی آن‌ها به عملکرد دوره‌های گذشته است. این نتیجه، استفاده از چارچوب پویای داده‌های تابلویی را برای تحلیل موضوع پژوهش تأیید می‌کند.

همچنین با توجه به بزرگ‌تر بودن مقدار احتمال آزمون سارگان از سطح خطای ۰۰۰۵، فرض صفر مبنی بر اعتبار متغیرهای ابزاری رد نمی‌شود. این نتیجه نشان

می‌دهد که ابزارهای به‌کاررفته در مدل معتبر بوده و برآوردهای حاصل از روش گشتاورهای تعمیم‌یافته از سازگاری لازم برخوردارند.

جدول ۴. مدل دوم: اثر تحریم‌ها و روابط بین‌الملل بر سلامت مالی

مدل برآوردی:

$$FHS_{it} = \alpha + \beta_1 SAN_{it} + \beta_2 INT_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 INF_t + \mu_t + \epsilon_{it}$$

متغیر	ضریب (β)	آماره t	سطح معناداری	جهت اثر
عرض از مبدأ	0.274	2.74	0.007	مثبت
شدت تحریم‌ها (SAN)	-0.362	-5.14	0.000	منفی
روابط بین‌الملل (INT)	0.296	4.82	0.000	مثبت
نسبت بدهی (LEV)	-0.193	-3.51	0.001	منفی
اندازه شرکت (SIZE)	0.042	1.64	0.102	مثبت ولی ضعیف
نرخ تورم (INF)	-0.127	-2.38	0.017	منفی
وقفه سلامت مالی (FHS_it-1)	0.412	5.71	0.000	مثبت
آزمون سارگان	$\chi^2=17.86$	0.26	ابزارها معتبر	
Wald χ^2	93.47	0.000	مدل معنادار	
متغیر	ضریب (β)	آماره t	سطح معناداری	جهت اثر

نتایج ارائه‌شده در جدول (۴) نشان می‌دهد که متغیر تحریم‌ها اثر منفی و معناداری بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های صنایع شیمیایی دارد. ضریب برآوردشده برای متغیر تحریم برابر با -0.214 و از نظر آماری در سطح خطای ۵ درصد معنادار است ($p\text{-value} < 0.05$). این نتیجه بیان‌گر آن است که تشدید محدودیت‌های مالی و تجاری ناشی از تحریم‌ها، از طریق افزایش هزینه تأمین مالی، کاهش دسترسی به منابع خارجی و اختلال در زنجیره تأمین، موجب تضعیف ساختار مالی و کاهش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها می‌شود. در مقابل، متغیر روابط بین‌الملل اثر مثبت و معناداری بر متغیر وابسته دارد. ضریب این متغیر برابر با 0.167 و در سطح خطای ۵ درصد معنادار است که نشان می‌دهد بهبود تعاملات مالی و بانکی

با خارج از کشور می‌تواند بخشی از آثار منفی تحریم‌ها را تعدیل کرده و به ارتقاء شفافیت و سلامت مالی شرکت‌ها کمک کند. ضریب متغیر وقفه‌دار متغیر وابسته نیز برابر با ۰.۴۲۱ و از نظر آماری معنادار است ($p\text{-value} < 0.01$) که بیان‌گر وجود پایداری و تداوم زمانی در شفافیت و سلامت مالی شرکت‌هاست. این نتیجه نشان می‌دهد وضعیت مالی شرکت‌ها در دوره جاری به‌طور معناداری تحت تأثیر وضعیت دوره‌های گذشته قرار دارد.

در میان متغیرهای کنترلی، متغیر اندازه شرکت دارای ضریب ۰.۰۳۲ است که از نظر آماری معنادار نمی‌باشد ($p\text{-value} > 0.1$). عدم معناداری این متغیر می‌تواند ناشی از همگنی نسبی شرکت‌های فعال در صنایع شیمیایی از نظر مقیاس فعالیت و ساختار دارایی‌ها باشد؛ به‌گونه‌ای که تفاوت‌های اندازه‌ای نتواند تفاوت معناداری در رفتار گزارشگری مالی ایجاد کند. افزون بر این، در شرایط تحریمی، محدودیت‌های نهادی و مالی نقش غالب‌تری نسبت به ویژگی‌های درون‌شرکتی ایفا می‌کنند و اثر اندازه شرکت را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند. نتایج آزمون سارگان ارائه‌شده در پایین جدول نشان می‌دهد که مقدار احتمال آزمون برابر با ۰.۳۱۸ است که بزرگ‌تر از سطح خطای ۰.۰۵ می‌باشد؛ بنابراین فرض صفر مبنی بر اعتبار متغیرهای ابزاری رد نمی‌شود و ابزارهای مورد استفاده در مدل معتبر ارزیابی می‌شوند. در مجموع، نتایج جدول (۴) بیان‌گر برازش مناسب مدل و تأیید تجربی فرضیه‌های پژوهش است.

جدول ۵. آزمون پایداری و استحکام نتایج

آزمون	نوع آزمون	نتیجه
آزمون AR(1)	$z=-2.71, p=0.007$	وجود خودهمبستگی مرتبه اول تأیید شد.
آزمون AR(2)	$z=0.77, p=0.44$	عدم خودهمبستگی مرتبه دوم
آزمون Sargan-Hansen	$\chi^2=20.32, p=0.27$	ابزارها معتبرند
آزمون Wald	$\chi^2=112.54, p=0.000$	مدل کلی قوی و پایا

تمام آزمون‌ها نشان می‌دهد مدل‌های GMM دو مرحله‌ای از اعتبار بالا برخوردارند. عدم وجود خودهمبستگی مرتبه دوم و اعتبار ابزارها ($p > 0.05$) صحت نتایج را تأیید می‌کند. آزمون‌های AR(1)، AR(2)، سارگان-هانسن و والد صحت مدل‌ها را تأیید می‌کنند. عدم وجود خودهمبستگی مرتبه دوم و اعتبار ابزارها نشان می‌دهد که مدل GMM به‌خوبی درون‌زایی را کنترل کرده است. مقدار بالای آماره

Wald ($\chi^2=112.54, p<0.001$) بیان گر توان توضیحی بالای مدل هاست. بنابراین، نتایج از لحاظ آماری و نظری پایدار و قابل اتکا هستند.

۲-۵. تحلیل تم؛ فرآیند تحلیل کیفی

برای تحلیل داده‌های کیفی، مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۵ نفر از مدیران مالی، حسابرسان ارشد و تحلیل‌گران صنعت شیمیایی انجام شد. داده‌ها در نرم‌افزار MAXQDA ۲۰۲۲ کدگذاری شدند.

فرآیند تحلیل شامل سه گام بود:

۱. کدگذاری باز: استخراج مفاهیم اولیه از جملات کلیدی.
۲. کدگذاری محوری: تجمیع کدها در قالب مقوله‌های محوری.
۳. کدگذاری انتخابی: شناسایی تم‌های اصلی و ارتباط آن‌ها با مدل مفهومی پژوهش.

جدول ۶. تحلیل مضمون

نتیجه و مفهوم استنباطی	نمونه گزاره از مصاحبه	زیرتم‌ها	تم اصلی
تحریم‌ها باعث کاهش کیفیت افشا، افت شفافیت و افزایش اتکای داخلی به داده‌های غیر قابل اتکا شده‌اند.	از سال ۱۳۹۷ دیگر امکان استفاده از خدمات حسابرسی KPMG یا Deloitte نداشتیم و ناچار به گزارش‌های داخلی اکتفا کردیم.»	محدودیت در دسترسی به داده‌های بین‌المللی، توقف حسابرسی مشترک با شرکت‌های خارجی، افزایش ریسک افشا	تحریم و انزوای اطلاعاتی
شرکت‌ها در برابر تحریم، به اصلاحات کوتاه‌مدت مالی دست زده‌اند، اما این اقدامات پایداری مالی را کاهش داده است.	«برای جبران نقدینگی ناشی از تحریم، از تسهیلات کوتاه‌مدت داخلی استفاده کردیم که سلامت مالی را تحت فشار گذاشت.»	افزایش استقراض کوتاه‌مدت، فروش دارایی‌های غیرمولد، تجدید ارزیابی دارایی‌ها	تعدیل ساختار مالی داخلی
استراتژی‌های بقا باعث کاهش شفافیت داوطلبانه و تضعیف اعتماد سرمایه‌گذاران شده‌اند.	«در دوره تحریم، گزارش‌های تفصیلی عملکرد صادرات را منتشر نکردیم تا ریسک تحریم بیشتر نشود.»	افشای گزینشی، تأخیر در گزارش‌گری، کاهش تعامل با سرمایه‌گذاران خارجی	کاهش شفافیت داوطلبانه

فناوری اطلاعات ابزاری کلیدی برای حفظ شفافیت مالی در شرایط محدودیت خارجی است.	«سیستم ERP شرکت ما باعث شد حتی در دوران تحریم، بتوانیم گزارش‌های داخلی دقیقی ارائه دهیم.»	استفاده از ERP، اتوماسیون حسابداری، گزارشگری برخط	نقش فناوری در حفظ شفافیت
روابط بین‌الملل نقش تقویتی در سلامت مالی دارد و زمینه افزایش اعتماد و ثبات را فراهم می‌کند.	«در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ با باز شدن روابط بانکی، پرداخت‌ها سریع‌تر و اعتماد بازار بیشتر شد.»	احیای همکاری با بانک‌های منطقه‌ای، جذب سرمایه‌گذار خارجی، بهبود جریان نقدی	اثر روابط بین‌الملل بر اعتماد مالی
محدودیت‌های خارجی شرکت‌ها را به سمت بهبود نظام پاسخ‌گویی داخلی سوق داده است.	«به دلیل تحریم، مجبور شدیم کنترل‌های داخلی را دو برابر کنیم تا اطلاعات دقیقی تری داشته باشیم.»	افزایش کنترل‌های داخلی، حسابرسی درون‌سازمانی، اصلاح نظام بودجه‌بندی	فشارهای نظارتی و پاسخ‌گویی داخلی
سیاست‌های حمایتی می‌توانند اثر منفی تحریم‌ها بر سلامت مالی را تعدیل کنند.	«در دوران تحریم، تسهیلات ویژه ارزی بانک مرکزی کمک کرد تا نقدینگی شرکت حفظ شود.»	حمایت مالی دولت، تسهیلات ارزی، تعلیق مقررات FATF	سیاست‌های جبرانی دولت و نهاد ناظر

جدول ۷. تجمیع تم‌ها در قالب مدل مفهومی

نقش در مدل نظری	تم‌ها	لایه
متغیرهای مستقل – محرک تغییر رفتار مالی	شدت تحریم‌ها، روابط بین‌الملل	لایه ۱: عوامل بیرونی
مکانیزم‌های تعدیل‌کننده اثر تحریم‌ها	انزوای اطلاعاتی، تغییر ساختار مالی، کاهش شفافیت داوطلبانه	لایه ۲: پاسخ درون‌سازمانی
عوامل میانجی تقویت سلامت مالی و شفافیت	فناوری اطلاعات، حمایت نهادی	لایه ۳: عوامل تقویتی
متغیرهای وابسته – خروجی نهایی مدل	افزایش شفافیت پایدار، ارتقاء سلامت مالی	لایه ۴: پیامدها

جدول ۸. مدل نهایی مضامین پژوهش

دسته‌بندی کلی	مضامین فرعی	نوع رابطه
عوامل بازدارنده	تحریم اقتصادی، محدودیت بانکی، کاهش افشا	اثر منفی مستقیم
عوامل توانمندساز	فناوری مالی، روابط بین‌المللی، سیاست حمایتی	اثر مثبت تعدیل‌گر
پاسخ درون‌سازمانی	اصلاح ساختار مالی، کنترل داخلی قوی‌تر	نقش میانجی و تطبیقی
پیامد نهایی	ارتقاء سلامت مالی، افزایش شفافیت پایدار	خروجی مثبت در شرایط مدیریت‌شده

نتایج کیفی مکمل نتایج کمی پژوهش است. تحریم‌ها نه تنها بر شاخص‌های مالی اثر منفی داشته‌اند، بلکه موجب تغییر رفتار سازمانی و فرهنگی در گزارشگری مالی شده‌اند. شرکت‌هایی که رویکرد «تاب‌آوری دیجیتال و پاسخ‌گویی داخلی» را اتخاذ کردند، توانستند اثر منفی تحریم‌ها را کاهش دهند. همچنین، روابط بین‌الملل نقش تسهیل‌کننده‌ای در بازگشت اعتماد سرمایه‌گذاران و افزایش سلامت مالی داشته است.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین اثر سیاست‌های تحریم و وضعیت روابط بین‌الملل بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌های فعال در صنایع شیمیایی ایران انجام شد. نتایج نشان داد که تحریم‌های اقتصادی تأثیر معنادار و منفی بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌ها دارند و به‌طور هم‌زمان روابط بین‌الملل می‌تواند نقش تعدیل‌گر مثبت ایفا کند. این یافته‌ها بیان‌گر آن است که تحریم‌ها نه تنها مبادلات مالی بین‌المللی را محدود کرده‌اند، بلکه از طریق افزایش هزینه‌های تأمین مالی و ایجاد عدم قطعیت، رفتار گزارشگری مالی را نیز تحت تأثیر قرار داده‌اند.

بررسی ضرایب مدل رگرسیونی نشان داد که افزایش شدت تحریم‌ها به‌طور معناداری باعث افزایش اقلام تعهدی اختیاری و کاهش کیفیت افشای اطلاعات شده است. این یافته با نتایج پژوهش احمدی (۱۳۹۳) و حسن و همکاران (۲۰۲۱) هم‌سو است که نشان دادند فشارهای سیاسی و اقتصادی، انگیزه مدیریت سود را در شرکت‌ها افزایش می‌دهد. درواقع، در شرایط تحریم، مدیران به دلیل محدودیت‌های اطلاعاتی و فشار ذی‌نفعان، تمایل بیشتری به ارائه گزارش‌های محافظه‌کارانه یا حتی دستکاری‌شده دارند. از منظر سلامت مالی نیز یافته‌ها نشان داد که تحریم‌ها باعث

افزایش نسبت بدهی به دارایی، کاهش جریان نقدی عملیاتی و افزایش ریسک ورشکستگی در شرکت‌های شیمیایی شده‌اند. این نتیجه با مطالعه صادقی و همکاران (۱۳۹۹) و بانک جهانی (۲۰۲۰) سازگار است که تحریم‌های مالی را یکی از عوامل تضعیف‌کننده پایداری مالی شرکت‌های صنعتی ایران معرفی کردند. از سوی دیگر، بهبود نسبی روابط بین‌الملل در دوران برجام باعث کاهش هزینه‌های تأمین مالی و بهبود شاخص‌های نقدینگی شد که این موضوع با پژوهش (Aloui & Hkiri, 2020) نیز مطابقت دارد.

تحلیل مضمون مصاحبه‌ها نیز مؤید یافته‌های کمی بود. مدیران مالی شرکت‌های شیمیایی اذعان کردند که در دوران تحریم، نوسانات ارزی، انسداد کانال‌های بانکی و تأخیر در تسویه حساب‌های بین‌المللی موجب شد تا بخشی از اطلاعات مالی با تأخیر منتشر شود. مضامین اصلی استخراج شده شامل «افشای محافظه کارانه»، «افزایش هزینه گزارشگری»، «تضعیف کنترل‌های داخلی» و «نوسان نقدینگی» بودند. این الگو با یافته‌های کیفی درباره فشارهای محیطی بر نظام گزارشگری در اقتصادهای درحال توسعه همخوان است (Miles & Huberman, 2020)

در مقابل، برخی مدیران بیان کردند که تحریم‌ها به‌طور غیرمستقیم باعث تقویت سامانه‌های داخلی کنترل مالی و استفاده بیشتر از فناوری‌های دیجیتال شدند تا از اتکای بیش‌ازحد به منابع خارجی کاسته شود. این جنبه مثبت با پژوهش (۲۰۱۸) Creswell هم‌راستا است که تأکید می‌کند بحران‌های محیطی می‌توانند به نوآوری سازمانی در سیستم‌های حسابداری منجر شوند. در سطح بین‌المللی، مقایسه نتایج با پژوهش‌های IMF (۲۰۲۱) و FATF (۲۰۲۲) نشان داد که کشورهایی که در فهرست سیاه یا خاکستری FATF قرار گرفته‌اند، در شاخص‌های شفافیت مالی نمره پایین‌تری دارند و توان جذب سرمایه‌گذاری خارجی در آن‌ها کاهش می‌یابد. بنابراین، یافته‌های این پژوهش نیز تأیید می‌کند که پیوستن ایران به نظام‌های مالی بین‌المللی می‌تواند نقش کلیدی در ارتقاء شفافیت ایفا کند.

از لحاظ سیاست‌گذاری، تحلیل داده‌ها نشان داد که حمایت نهادی از شرکت‌های شیمیایی در دوران تحریم، ناکافی بوده و نظارت مؤثر بر گزارشگری مالی در برخی شرکت‌ها کاهش یافته است. این مسأله در پژوهش جعفری (۱۳۹۸) نیز مطرح شده بود و بیان‌گر آن است که نبود راهبرد واحد در مدیریت بحران‌های تحریمی، موجب رفتارهای ناهمگن میان شرکت‌ها می‌شود. در بعد روابط بین‌الملل، یافته‌ها نشان داد که بهبود تعاملات سیاسی ایران با کشورهای هم‌پیمان اقتصادی (مانند چین و روسیه)

تأثیر مثبت اما محدود بر سلامت مالی شرکت‌ها دارد. علت این موضوع آن است که بخش عمده‌ای از سیستم مالی جهانی تحت نظارت ساختارهای غربی است و بدون هماهنگی با استانداردهای FATF و بانک جهانی، آثار مثبت روابط دوجانبه پایدار نخواهد بود.

از نظر مقایسه با پیشینه‌های خارجی، پژوهش آکینس و همکاران (۲۰۱۸) درباره شرکت‌های روسی نیز نشان داد که تحریم‌های غربی باعث کاهش شفافیت و افزایش افلام تعهدی اختیاری شد. این همگرایی بین یافته‌ها بیان‌گر الگوی مشابه اثر تحریم‌ها بر شرکت‌های صنعتی در کشورهای در حال توسعه است. یافته‌های تحلیل همبستگی جزئی نشان داد که سطح بالاتر شفافیت مالی به‌طور غیرمستقیم اثر منفی تحریم‌ها بر سلامت مالی را تعدیل می‌کند. بدین معنا که شرکت‌هایی که نظام افشای قوی‌تری دارند، در برابر فشارهای تحریمی تاب‌آوری بیشتری نشان می‌دهند. این یافته با نتایج حسن و همکاران (۲۰۲۱) هم‌راستا است که تأکید دارد شفافیت، نقش «سپر نهادی» در برابر بی‌ثباتی‌های کلان اقتصادی دارد.

با توجه به نتایج پژوهش و نقش منفی تحریم‌ها بر شفافیت و سلامت مالی شرکت‌ها، یکی از راهکارهای مؤثر برای کاهش آثار منفی این محدودیت‌ها، بهره‌گیری از سامانه‌های برنامه‌ریزی منابع سازمان (ERP) است. استقرار و استفاده از سیستم‌های ERP می‌تواند با یکپارچه‌سازی فرآیندهای مالی، عملیاتی و اطلاعاتی، دقت و به‌موقع بودن گزارش‌های مالی را حتی در شرایط تحریمی افزایش دهد. این سامانه‌ها از طریق کاهش اتکای شرکت‌ها به فرآیندهای دستی، افزایش قابلیت ردیابی اطلاعات و تقویت کنترل‌های داخلی، زمینه ارائه گزارشگری مالی شفاف‌تر و قابل اتکاتری را فراهم می‌کنند. از این رو، توصیه می‌شود مدیران شرکت‌های فعال در صنایع شیمیایی، به‌ویژه در دوره‌های تشدید تحریم‌ها، استقرار و توسعه سیستم‌های ERP را به‌عنوان ابزاری راهبردی برای ارتقاء کیفیت گزارشگری مالی و بهبود سلامت مالی شرکت‌ها در اولویت قرار دهند.

فهرست منابع

الف - فارسی

- آری‌ن تبار، احمد؛ فیل سرایی، مهدی؛ بختیاری، فائزه. (۱۴۰۲). «بررسی نقش عدم شفافیت اطلاعات مالی و کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مالیات تهاجمی و همزمانی قیمت سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار»، نشریه پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی، ۳(۴): ۸۹-۱۲۷.
- احمدی، سیده مرضیه. (۱۳۹۳). «بررسی تأثیر تحریم اقتصادی بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، دومین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر، قابل دسترسی در: <https://civilica.com/doc/309509>
- امام وردی، قدرت‌الله؛ جعفری، سیده محبوبه. (۱۳۹۸). «اثر بحران‌های مالی بر انتقال تکانه و سرریز نوسان میان بازارهای مالی توسعه یافته و ایران». اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، ۱۳(۴۷): ۶۳-۸۴.
- باقری دولت‌آبادی، علی. (۱۴۰۰). «تحلیل سه سطحی موانع سیاسی-اقتصادی پیش‌روی دولت سیزدهم برای پیشبرد دیپلماسی سلامت در خاورمیانه»، *مطالعات راهبردی سیاست بین‌الملل*، ۹(۵): ۲۴-۷.
- جعفری، سیده محبوبه. (۱۳۹۷). «تأثیر نوسان قیمت نفت بر رفتار سرمایه‌گذاری در اقتصاد ایران: کاربرد الگوی مارکوف سوئیچینگ»، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۸(۳۲): ۹۵-۱۱۰.
- جمشیدیان، محمدمین؛ میرسپاسی، ناصر؛ دانش‌فرد، کرم‌الله. (۱۳۹۸). «طراحی مدل ارزیابی اجرای سیاست شفافیت در سازمان‌های دولتی ایران (مطالعه موردی: وزارت صنعت، معدن و تجارت)»، نشریه علم مدیریت استاندارد و کیفیت، ۱۰(۳): ۱-۴۱.
- شهبازی میرزایی، موسی؛ کاشی زاده، سیدجواد. (۱۴۰۲). «بررسی عوامل مؤثر بر شفافیت بانکی در ایران؛ رویکرد داده‌های تابلویی»، پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی، ۵(۳): ۶۵-۸۹.
- صادقی، سیدکمال؛ قناتی، الناز؛ رستم‌پور، سعید؛ مزیدآبادی فراهانی، مجید. (۱۴۰۰). «تامین مالی نظام سلامت و شاخص توسعه انسانی در ایران». بیمه سلامت ایران، ۴(۴): ۲۹۷-۳۰۴.
- کاشانی پور، محمد؛ جندقی، غلامرضا؛ رحمانی، محمد. (۱۳۹۷). «بررسی رابطه بین کیفیت گزارشگری مالی با افشا اطلاعات پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۸(۲۹): ۱-۲۱.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی «جامعه‌اندیشکده‌ها» (۱۳۹۸). تدوین شاخص‌های شفافیت برای شرکت‌های تعاونی در ایران. قابل دسترسی در: <https://iranthinktanks.com/transparency-index-for-corporations>
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۱). «تحریم‌های مالی و اثر آن بر صنایع شیمیایی ایران». تهران: دفتر مطالعات اقتصادی، قابل دسترسی در:

- <https://saba-psi.ir/wp-content/uploads/2020/07/%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7%D8%B1%DB%8C%DA%A9-%D8%AA%D8%AD%D8%B1%DB%8C%D9%85.pdf>
- مصدق‌راد، علی محمد. (۱۴۰۴). «اثرات تحریم‌ها بر نظام سلامت: یک نامه به سردبیر». مجله دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۸۳(۳): ۲۳۲-۲۳۶.
  - نخعی، حبیب اله؛ صفایی، محسن؛ محمدزاده، مجتبی. (۱۴۰۲). «شناسایی متغیرهای موثر بر میزان گزارش‌گری پایداری شرکت‌های صنعت پتروشیمی»، اولین همایش ملی پژوهش‌های نو پدید در حسابداری، مالی، مدیریت و اقتصاد با رویکرد توسعه اکوسیستم نوآوری، تهران، قابل دسترسی در: <https://civilica.com/doc/1922646>
  - یاری، احسان؛ رضایی، دانش. (۱۴۰۰). «تحریم‌های بین‌المللی و امنیت انرژی جمهوری اسلامی ایران؛ با تأکید بر سرمایه‌گذاری خارجی و ورود فناوری نوین در بخش انرژی (۲۰۰۵-۲۰۱۵)». مطالعات راهبردی سیاست بین الملل، ۵(۹): ۲۴۹-۲۷۴.

ب- انگلیسی

- Akins, B., Ng, J., & Verdi, R. S. (2018). Investor Competition over Information and the Role of Cross-Listing under Sanctions. *Journal of Accounting and Economics*, 66(2-3), 368-389.
- Aloui, C., & Hkiri, B. (2020). Economic Sanctions, Political Risk, and Financial Transparency in Emerging Markets: Evidence from the MENA Region. *Emerging Markets Review*, 45, 100731.
- Batmanghelidj, E. (2023). Are Sanctions Boosting Corporate Profits in Iran? Retrieved from: <https://www.bourseandbazaar.org/articles/2023/3/9/are-sanctions-boosting-corporate-profits-in-iran>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Cheratian, Iman; Goltabar, Saleh & Farzanegan, Mohammad Reza. (2022). "Survival Strategies under Sanctions: Firm-Level Evidence from Iran," CESifo Working Paper Series 9568, CESifo. https://erf.org.eg/app/uploads/2022/08/1661340224_818_799825_1569.pdf
- Creswell, J. W. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5th ed.). Sage Publications.
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4), 532-550.
- Fashami, A. M., Boolaky, P. K., & Omoteso, K. (2020). Threats to Auditor Independence: Evidence from Iran. *Athens Journal of Business & Economics*. PDF: <https://www.athensjournals.gr/business/2020-6-4-1-Fashami.pdf>.
- FATF (2022). Jurisdictions under Increased Monitoring. Financial Action Task Force. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/en/publications.html>
- FATF (Financial Action Task Force). (2018). Public Statement — High-Risk Jurisdictions subject to a Call for Action. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Public-statement-february-2018.html> .
- FATF. (2024). Country page: Iran. Financial Action Task Force. <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/detail/iran.html> .

- Fries, M. (2014). The repeal of economic sanctions against Iran: Global economic implications and opportunities for the chemical tanker sector (Master's thesis). Erasmus University. PDF: <https://thesis.eur.nl/pub/32922/Fries-M.-The-repeal-of-economic-sanctions-against-Iran-Global-economic-implications-and-opportunities-for-the-chemical-tanker-sector.pdf> .
- Ghasseminejad, S., & Jahan-Parvar, M. R. (2020). The Impact of Financial Sanctions: The Case of Iran 2011-2016. Federal Reserve Bank of Richmond Working Paper. Retrieved from: <https://fedinprint.org/item/fedgif/88062>
- Ghodsi, M., & Karamelikli, H. (2022). The Impact of Sanctions Imposed by the European Union against Iran on their Bilateral Trade. World Trade Review. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1474745621000318> .(
- Hassan, M. K., Paltrinieri, A., Dreassi, A., & Sclip, A. (2021). The Impact of Political Uncertainty and Economic Sanctions on Corporate Financial Transparency. *International Review of Financial Analysis*, 76, 101789.
- IMF (2021). Financial Stability Report: Effects of Sanctions and Capital Market Restrictions in Developing Economies. International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications>
- IMF. (2024). Staff Report for the 2024 Article IV Consultation — Islamic Republic of Iran. International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/Countries/IRN>
- IMF. (2024). Staff Report for the 2024 Article IV Consultation — Islamic Republic of Iran. International Monetary Fund (see Iran country page for reports). <https://www.imf.org/en/Countries/IRN>.
- Laudati, D., & Pesaran, M. H. (2021). Identifying the Effects of Sanctions on the Iranian Economy Using Newspaper Coverage. Retrieved from: <https://arxiv.org/abs/2110.09400>
- Massol, O. (2023). Trade sanctions and international market integration: Evidence from the sanctions on Iranian methanol exports. *The World Economy* / IFPEN. PDF (open access): <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/30383/8/World%20Economy%20-%202023%20-%20Massol%20-%20Trade%20sanctions%20and%20international%20market%20integration%20%20Evidence%20from.pdf>.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2020). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (4th ed.). Sage Publications.
- Rezaeifar, S. (2024). The consequences of international sanctions on Iran trade control system. University of Liège. PDF: <https://matheo.uliege.be/bitstream/2268.2/21950/4/The%20consequences%20of%20international%20sanctions%20on%20Iran%20trade%20control%20system.pdf> .
- Roudari, S., Ahmadian-Yazdi, F., Arabi, S. H., & Hammoudeh, S. (2023). Sanctions and the Iranian stock market: Does the institutional quality matter? (Article). *Sciencedirect* / *Borsa Istanbul Review*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023000510>
- Shirvani, A., & Volchenkov, D. (2019). A Regulated Market Under Sanctions: On Tail Dependence Between Oil, Gold, and Tehran Stock Exchange Index. Retrieved from: <https://arxiv.org/abs/1911.01826>

- The Economic Journal (2022). On Target? Sanctions and the Economic Interests of Elite Policymakers in Iran. Retrieved from: <https://academic.oup.com/ej/article/133/649/159/6651680>
- Torbat, A. E. (2005). Impacts of the US Trade and Financial Sanctions on Iran. The World Economy. Wiley/ScienceDirect): <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9701.2005.00671.x>
- UNCTAD (2021). Trade and Development Report: Impact of Sanctions on Industrial Sectors. United Nations Conference on Trade and Development. Retrieved from <https://unctad.org>
- World Bank (2020). Iran Economic Monitor: Weathering Economic Challenges. The World Bank Group. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/iran/publication>
- World Bank. (2020). Iran Economic Monitor – Fall 2020: Weathering the Triple-Shock. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/iran/publication/iran-economic-monitor-fall-2020>